

Synne Weng

Avgjørelser fra den europeiske menneskerettsdomstolen sin påvirkning på barnevernets praksis

Rulings from The European Court of Human Rights, and its influence on child welfare practises

Bacheloroppgave i Barnevern

Veileder: Tea Agerup

Mai 2023

Synne Weng

Avgjørelser fra den europeiske menneskerettighetsdomstolen sin påvirkning på barnevernets praksis

Rulings from The European Court of Human Rights,
and its influence on child welfare practises

Bacheloroppgave i Barnevern
Veileder: Tea Agerup
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne oppgaven handler om barnevernets praksis. Oppgaven skal diskutere hvordan avgjørelser fra den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) har påvirket barnevernets praksis sånn det er i dag. Metoden som er brukt for å undersøke er allerede eksisterende litteratur, gjennom en litteraturstudie. Strand Lobben and Others v. Norway er en av dommene der Norge ble dømt for å ha krenket menneskerettighetskonvensjonens (EMK) artikkel 8 om retten til respekt for familieliv. Her ble Norge kritisert for forsømmelse av gjenforeningsmålet, begrenset samvær og et ensidig hensyn til barnets beste. Som følge av dette kom EMD med føringer og forslag til endringer som i større grad vil belyse menneskerettighetene. Som et resultat av kritikken mot menneskerettighetene så retter Lov om barnevern av 2021 som trådte i kraft 1. januar 2023 et sterkere fokus på de menneskerettslige bestemmelsene. Dette vil synliggjøres i diskusjonen ved å se på hvordan kritikken etter Strand Lobben kommer til uttrykk i den barnevernsloven. Hensynet til barnets beste er fremdeles det primære for alt barnevernsfaglig arbeid. Oppgaven vil ha et overordnet syn på barnets beste, og se på hvordan det i noen tilfeller kan bli utfordret av retten til respekt for familieliv.

Abstract

This thesis is about the practice of child welfare services. The thesis will discuss how decisions from the European Court of Human Rights (ECtHR) have influenced the current practice of child welfare services. The thesis will look upon existing literature, through a literature review. Strand Lobben and Others v. Norway is one of the cases in which Norway was found to have violated Article 8 of European Convention on Human Rights (ECHR) regarding the right to respect for family life. Norway was criticized for violating the goal of reunification, limiting contact between parents and children, and taking a one-sided approach to the interest of the child. As a result of this criticism, the ECtHR provided guidance and proposed changes that will more fully address human rights. As a result of the criticism of human rights, the Child Welfare Act of 2021 which came valid on January 1 2023, places a stronger emphasis on human rights provisions. This will be highlighted in the discussion by examining how the criticism following Strand Lobben is reflected in the child welfare law. The best interest of the child remains the primary consideration in all child welfare work. The thesis will take an overarching view of the best interests of the child and examine how it can be challenged in some cases by the right to respect for family life.

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	3
1.1 VALG AV TEMA OG PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING	3
1.2 OPPBYGNING AV OPPGAVEN	3
1.3 BEGREPSAVKLARING OG BAKGRUNNSINFORMASJON	4
1.3.1 <i>Barnets beste</i>	4
1.3.2 <i>Biologiske prinsipp</i>	4
1.3.4 <i>Mildeste inngreps prinsipp</i>	4
1.3.5 <i>Medvirkning</i>	5
1.3.6 <i>Europeiske menneskerettighetsdomstolen</i>	5
1.3.7 <i>Den europeiske menneskerettskonvensjonen</i>	5
1.3.8 <i>FNs barnekonvensjon</i>	5
1.3.9 <i>Gangen i en barnevernssak</i>	6
1.4 AVGRENSENING AV OPPGAVEN	6
2 METODE	7
2.1 FREMGANGSMÅTE	7
2.2 FORFORSTÅELSE	8
2.3 KILDEKRITIKK	8
3 PRESENTASJON AV TEORI	9
3.1 STRAND LOBBEN MOT NORGE	9
3.1.1 <i>Inngrep i familieliv</i>	9
3.1.2 <i>Saksbehandling</i>	10
3.1.3 <i>Forholdsmessighet</i>	11
3.2 RETTSLIG PERSPEKTIV	11
3.2.1 <i>Ny barnevernslov</i>	11
3.2.2 <i>Samværsretten</i>	12
3.2.3 <i>EMDs praksis</i>	13
3.2.4 <i>Krenkelse av EMK artikkel 8</i>	13
3.3 BARNEVERNENSLOVENS PRINSIPPER	14
3.3.1 <i>Tolkning av barnets beste</i>	14
3.3.2 <i>Barnets medvirkning</i>	15
3.3.3 <i>Biologiske prinsipp</i>	15
4 DISKUSJON	16
4.1 INTERNASJONAL PÅVIRKNING OG NY BARNEVERNENSLOV	16
4.2 HØYERE KRAV TIL SAKSBEHANDLING	17
4.3 UTARBEIDELSE AV GJENFORENINGSMÅLSETTINGEN OG SAMVÆR	18
4.4 HENSYNET TIL BARNETS BESTE UTFORDRET AV RETTEN TIL RESPEKT FOR FAMILIELIV	20
4.4.1 <i>Barnets medvirkning</i>	22
5 OPPSUMMERING OG AVSLUTNING	23
6 LITTERATURLISTE	25

1 Innledning

1.1 Valg av tema og presentasjon av problemstilling

Tema for denne oppgaven er barnevernets praksis. Barnevernet i Norge har som hovedoppgave å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 18). For at barnevernet skal ha mandat til å hjelpe blir de regulert av streng og definert lovgivning, og i år kom det en ny lov, lov av 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern (heretter barnevernsloven). Den gamle loven (barnevernloven av 1992) var over 30 år gammel, og derfor er det naturlig å tenke at det er på sin plass med en ny og oppdatert lov. Den nye loven skal enda tydeligere legge føringer for hvordan barnevernet skal jobbe. Barnevernets praksis kommer stadig på dagsorden, og jeg syntes det er interessant å se hvordan barnevernet blir fremstilt i media både i Norge, og i andre land. I mars 2023 kom det en Bollywood-film som heter Mrs Chatterjee vs Norway som handler om en sak hvor et indisk ektepar ble fratatt omsorgen for sine to barn. Denne saken har vært betydningsfull mellom norske og indiske myndigheter, og det norske barnevernet fikk stor internasjonal oppmerksomhet. Norge har ved 14 tilfeller blitt dømt i den europeiske menneskerettighetsdomstolen (heretter EMD) for brudd på de europeiske menneskerettighetene (heretter EMK) artikkel 8: brudd på retten til familieliv. Alle sakene som er dømt i EMD omhandler omsorgsovertakelse, tvangsadopsjon og samværsbegrensning. Resultatet av EMD-dommene har vært et skjerpet syn på samvær, og mer fokus på grundig dokumentasjon (NHRI, 2023). Det har også ført til en økt bevissthet rundt barns rettigheter og behov for å bli hørt i saker som angår dem, men også et fokus på det biologiske prinsipp og familiens egenhet. På bakgrunn av dette har jeg valgt problemstillingen:

Hvordan har avgjørelser fra den europeiske menneskerettighetsdomstolen påvirket barnevernets praksis?

1.2 Oppbygning av oppgaven

Oppgaven er bygd opp med fem kapitler, hvor første kapittel er innledning, begrepsavklaring og en avgrensning. Andre kapittel tar for seg en beskrivelse av metoden, min for forståelse for tema og kildekritikk. Tredje kapittel er en presentasjon av teori hvor jeg skal fokusere på Strand Lobben dommen og kritikken EMD ga Norge etter den. Videre går oppgaven inn i det rettslige perspektivet som ligger til grunn for EMD dommene, den nye barnevernsloven, samværsretten og EMDs praksis. For å til slutt se på barnevernsfaglig prinsipper som har

relevans for problemstillingen, herunder tolkningen av barnets beste. Kapittel 4 skal være en diskusjon av hva EMD dommene har gjort med barnevernets praksis, og jeg kommer til å fokusere på hvordan barnevernets praksis har utviklet seg som et resultat av kritikken etter Strand Lobben, og hvordan det kommer til uttrykk blant annet gjennom den nye barnevernsloven. I siste og 5 kapittel skal jeg komme med en oppsummering og avslutning til det jeg har diskutert. Kapittel 6 viser til litteraturen for oppgaven gjennom en litteraturliste.

1.3 Begrepsavklaring og bakgrunnsinformasjon

Oppgaven skal nå presentere de viktigste begrepene for å belyse problemstillingen. Det vil også komme frem andre begreper som har relevans senere i oppgaven. Oppgavens 1.3.9 er med for å ramme inn hvordan barnevernet jobber, og det for å få en bredere forståelse av hvordan avgjørelser fra EMD faktisk påvirker barnevernets praksis.

1.3.1 Barnets beste

Alle handlinger og beslutninger som tas av barnevernets skal være basert på hva som er til det beste for barnet, og i barnevernsloven kommer dette frem i § 1-3. Hensynet til barnets beste kommer også frem i barnekonvensjonen artikkel 3. Det er et prinsipp som tufter på å gjøre det beste for barnet, og i den nye loven kommer dette enda tydeligere frem gjennom flere av bestemmelsene og forarbeidene (Barne- og familiedepartementet, 2023).

1.3.2 Biologiske prinsipp

Det biologiske prinsipp handler om at barn har det best med sine biologiske omsorgspersoner, og at det alltid skal være et mål i barnevernssaker. Dette kommer implisitt frem i barnevernsloven § 1-5 «Barns rett til omsorg og rett til familieliv». I forhold til loven er det en egenverdi for barn å vokse opp sammen med sine biologiske foreldre, fordi barnet har en tilknytning til sine biologiske foreldre gjennom identiteten (Barne- og familiedepartementet, 2012). Videre er det forankret i barnekonvensjonen artikkel 8 ved at barn har rett til omsorg og samvær med biologisk familie, og EMK artikkel 8.

1.3.4 Mildeste inngreps prinsipp

Mildeste inngreps prinsipp kommer også implisitt frem i barnevernsloven § 1-5 hvor det står «barnevernets tiltak skal ikke være mer inngripende enn nødvendig». Her kommer igjen barnets beste inn, for det er viktig for barnets fungering og tilværelse at barnevernets

inn gripen i privatlivet ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig for sakens gang (Barne- og familiedepartementet, 2012).

1.3.5 Medvirkning

Medvirkning bunner i at alle barn har rett til å bli hørt, og at alle skal ha mulighet til å påvirke sin sak. Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet jf. barnevernsloven § 1-4. Dette kommer frem i forskrift om barns medvirkning i barnevernet. Medvirkning er en viktig del av barnevernsarbeidet (Ormstad et al., 2020).

1.3.6 Europeiske menneskerettighetsdomstolen

Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) er et europeisk menneskerettsorgan som skal passe på at alle borgere av medlemslandene har oppfylt sine rettigheter. I domstolen kan borgere få prøvd sin sak dersom de mener en medlemsstat har krenket deres rettighet etter EMK. Dommene som forekommer av EMD er bindende for alle 47 medlemsland som har ratifisert konvensjonen (Utenriksdepartementet, 2020).

1.3.7 Den europeiske menneskerettskonvensjonen

EMDs praksis følges av den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK). EMK er en konvensjon med hensikt om å beskytte menneskerettighetene og de grunnleggende friheter. For Norge er EMK viktig, og i 1999 ble den inkorporert til norsk rett gjennom menneskerettsloven (Jusleksikon, 2017).

1.3.8 FNs barnekonvensjon

Barns rettigheter blir tatt ekstra godt vare på gjennom barnekonvensjonen. Det er en avtale for barn under 18 år med særskilt menneskerettsvern. Barnekonvensjonen skal passe på at barn har grunnleggende rettigheter, uansett hvem de er og hvor de bor. Fra 2003 var også barnekonvensjonen inkorporert i norsk lov, og barnekonvensjonen har en spesiell status ved at den går foran andre norske lover dersom de står mot hverandre. Barnekonvensjonen baseres rundt fire grunnleggende prinsipper som er: ikke-diskriminering, barnets beste, barnets rett til liv og utvikling, og barnets rett til å bli hørt (Regjeringen, 2022). I barnevernsloven kan vi kjenne igjen noen av disse prinsippene, som barnets beste og barnets medvirkning.

1.3.9 Gangen i en barnevernssak

For å forstå hvordan barnevernet jobber skal oppgaven nå kort ta for seg gangen i en barnevernssak. Barnevernet skal gjennomgå alle bekymringer de får og ta en vurdering på om det skal gå videre til undersøkelse, eller om det skal henlegges. De som melder inn kan være alt fra privatpersoner, politi, skole og barneverntjenesten selv, men det er også ofte slikt at familien selv henvender seg til barnevernet fordi de ønsker hjelp (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å.). Om bekymringsmeldingen går videre til undersøkelse skal barnevernstjenesten bruke undersøkelsestiden på å få mest mulig informasjon om situasjonen barnet befinner seg i, men de skal bare undersøke det som er nødvendig jf. mildeste inngreps prinsipp. Undersøkelsen skal skje så fort som mulig, og senest innen tre måneder skal barnevernstjenesten konkludere med: ingen grunn til bekymring eller behov for tiltak. Tiltak som kan settes inn er enten hjelpetiltak i hjemmet, eller at barnevernstjenesten vurderer situasjonen som så alvorlig at barnet ikke kan bo hjemme, og det foretas en omsorgsovertakelse (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å.).

1.4 Avgrensning av oppgaven

Hvordan jeg har valgt å avgrense oppgaven bunner både i interesse for hva EMD-dommene mot Norge har ført til, og at det blir en god diskusjon rundt tema. Det er mye man kan skrive om i forhold til dette, og for at det ikke skal bli for omfattende skal jeg nå presisere hvilke avgrensninger jeg har valgt.

Per i dag er det kommunisert 43 saker som omhandler barnevern mot Norge, og Norge er domfelt i 14 av dem for krenkelse av EMK artikkel 8 (NHRI, 2023). Det er naturlig at det stilles krav til forandring og forbedring etter en slik domfellelse. Det er ikke bare negative resultater som kommer ut av dommene mot Norge, det gjøres også mye riktig, men barnevernets praksis og EMDs praksis stemmer ikke overens i flere sammenhenger. Når jeg i problemstillingen snakker om barnevernets praksis kommer jeg i oppgaven til å legge vekt på hvordan tidligere avgjørelser fra EMD påvirker dagens avgjørelser av barnevernet. Hva har vi lært, og hvordan har barnevernet forbedret sin praksis? Denne oppgaven tar utgangspunkt i kritikken etter Strand Lobben dommen, da resultatet sammenfaller med mange av de andre dommene. Det er også en dom jeg er kjent med gjennom min tid på barnevernsstudie, og det er en offentlig sak som gjør at det ligger mye litteratur ute om den. Kritikken etter Strand

Lobben baserer seg i hovedsak omkring saksbehandling, forsømmelse av gjenforeningsprinsippet, samværsbegrensninger og forholdsmessighet (Köhler-Olsen, 2019). I forhold til oppgavens størrelse har jeg ikke mulighet til å fordype meg i alt som ligger til grunn for de forskjellige krenkelsene, derfor har jeg valgt å forholde meg til endringer som har kommet spesifikt etter krenkelsen. Hensynet til barnets beste er overordnet for alt av barnevernets praksis, dermed skal oppgaven ha et overordnet blikk på barnets beste. Krenkelsen av EMK artikkel 8 omhandler retten til familieliv, og i oppgavens drøftelse skal jeg se hvordan dette kan bli utfordret av hensynet til barnets beste. Barnevernets praksis er forankret i barnevernsloven, og derfor vil utarbeidelse av den nye loven komme frem gjennom hele oppgaven.

2 Metode

For å undersøke oppgavens problemstilling har jeg brukt litteraturstudie som metode. Metode kan forklares som en bruksanvisning til et gitt mål, og valg av metode er avgjørende for hvordan problemstillingen løses. Metoden anvendes som et verktøy for å angripe problemstillingen (Dalland, 2020, s. 56). Litteraturstudie er en metode som bruker eksisterende fagkunnskap, forskning og teori til å svare på problemstillingen (Dalland, 2020, s. 199). Oppgaven vil ikke i seg selv komme med noe nytt, men det forekommer en anvendelse av allerede eksisterende litteratur som gir holdepunkter i drøftelsen av problemstillingen.

2.1 Fremgangsmåte

For å samle inn litteratur til oppgaven brukte jeg flere søkemotorer. I hovedsak brukte jeg «Google» som tok med videre til andre nettsteder eller digitale bibliotek. «Oria» og «idunn» var to søkemotorer jeg ofte var innom, og her fant jeg mye nyttig litteratur. For å komme frem til relevant litteratur skrev jeg i søkefeltet ord som «barnevernets praksis», «EMD», «Strand Lobben», «barnets beste» og «medvirkning». Jeg tok også kontakt med min tidligere jussforeleser, Elizabeth Langsrud ved NTNU, for å høre om hun hadde noen innspill. Hun sendte en video fra Youtube publisert av NTNU, hvor hun selv forklarer hvordan EMDs begrunnelse påvirker barnevernsfaglig praksis. I denne videoen var det også lenket til artiklene hun hadde brukt, som jeg søkte opp og leste. Denne fremgangsmåten er det Tjora kaller for «snøballmetoden». Det er en nyttig metode som går på å bruke litteraturlisten i andre artikler for å komme frem til ny relevant litteratur (Tjora, 2021). Gjennom søk på internett og ved hjelp av snøballmetoden har jeg ved flere anledninger blitt sendt til andre

bacheloroppgaver om samme tema, og til sider med offentlig publisering som regjeringen.no og Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet (Bufdir) sine sider. Oppgaven bygges også opp av flere kilder fra lovdata, både forarbeid og rundskriv. Til slutt vil jeg nevne at jeg har anvendt kunnskap jeg har tilegnet meg gjennom studiet, samt pensumlitteratur fra disse tre årene.

2.2 Forforståelse

Hvordan jeg analyserer og ser på tema kan være forskjellig fra hvordan andre har gjort det, og det er fordi vi har en annen forforståelse. Forforståelse kan forklares som egne meninger vi har om det fenomenet vi undersøker. Forforståelsen blir påvirket av hvordan vi er som mennesker, hvordan vi møter andre mennesker og hvordan vi ser på verden. Det kan være lurt å prøve å legge fra seg fordommer før man undersøker, men hvordan jeg ser på tema som diskuteres kommer til å prege oppgaven (Dalland, 2020, s. 60). Oppgavens resultat vil dermed bære preg av min forforståelse og hvordan jeg finner og tolker litteraturen. Jeg skal i så stor grad så mulig holde meg objektiv, og ikke la egne synspunkter påvirke oppgavens gang.

2.3 Kildekritikk

Det å være kildekritisk gjenspeiler seg i hvor pålitelig oppgavens resultat blir. Det er viktig for oppgavens gang at jeg kontinuerlig vurderer hvorvidt kilden jeg bruker er en god nok kilde. Når jeg vurderer kildene jeg benytter meg av, betyr det en klargjøring av hva slags kilde det er, hva den har å bidra med, og hvorfor jeg vil bruke akkurat denne kilden (Dalland, 2020, s. 204). Det er viktig at oppgaven har relevante kilder som er pålitelige. Kildene kan i tilfeller være relevante, men ikke pålitelige, derfor er det viktig at jeg er kritisk til det jeg leser (Dalland, 2020, s. 63). Da jeg fant litteratur jeg ville anvende i oppgaven var det viktig for meg å undersøke hvor aktuell den er. Gjennom min tid på studiet visste jeg hva jeg skulle se etter, jeg hadde innblikk i hvilke forfattere og organisasjoner som var gode å bruke, og jeg undersøkte kilden med et kritisk blikk. Barnevernstjenesten er en tjeneste i endring, som får nye lovpålagte retningslinjer de må følge. Derfor var det viktig for meg å finne så oppdatert litteratur så mulig. Å bare finne litteratur fra 2023 var ikke aktuelt da det blir altfor magert. Heldigvis er en slik lovendring en langvarig prosess med rundskriv og proposisjonsforslag, derfor kan jeg bruke eldre litteratur som også belyser tema på en god måte.

3 Presentasjon av teori

Oppgavens kapittel 3 skal presentere teorien som senere vil bli anvendt i diskusjonen. For å kunne diskutere problemstillingen kommer oppgaven til å fokusere på Strand Lobben dommen, og derfor vil teoridelen starte med en introduksjon om denne saken og kritikk Norge har fått fra EMD. Videre skal oppgaven se på det rettslige perspektivet som ligger til grunn for det norske barnevernet, herunder EMDs praksis, gjenforeningsmålsettingen og samværsretten. Til slutt i kapitlet kommer en redegjørelse av relevante barnevernsfaglige prinsipper som blir gjeldene i diskusjonen.

3.1 Strand Lobben mot Norge

Strand Lobben and others v. Norway (Strand Lobben saken) er en av flere saker hvor Norge har blitt dømt i EMD. Dette er en sak som har preget det norske barnevernet, og vært en av sakene som har fått internasjonal oppmerksomhet. Kort forklart handler saken om en mor som fratras foreldreansvar av norske myndigheter, og det besluttet at fosterforeldrene kan adoptere sønnen hennes. Avgjørelsen som finner sted, er det vi i norsk rett kaller en tvangsadopsjon (Köhler-Olsen, 2019). Strand Lobben saken ble dømt i EMD med 13 mot fire stemmer at Norge har krenket EMK artikkel 8 om retten til respekt for familieliv. Dommerne i EMD mente at hovedårsaken for avgjørelsen til norske myndigheter var mors manglede evne til å gi tilstrekkelig omsorg for sin sønn, og da spesielt fordi han ble ansett som et sårbart barn. Etter Strand Lobben dommen fikk Norge mye kritikk av EMD. Barne- og familiedepartementet som ansvarlig myndighet måtte ta en vurdering av norsk praksis og lovgivning, som gjelder inngrep i retten til familieliv samsvarer med terskelen for inngrep etter EMK (Köhler-Olsen, 2019). Köhler-Olsen presenterer tre hovedpunkter som kritikken fra EMD går ut på. Oppgaven skal nå presentere disse, som senere blir viktig i diskusjonen.

3.1.1 Inngrep i familieliv

For å starte med så vurderer EMD krenkelse på EMK artikkel 8, som samsvarer med at dette er et inngrep i familielivet. EMD kritiserer Norge for at de avgjørelsene som er tatt, ikke samsvarer med EMDs praksis (Köhler-Olsen, 2019). Omsorgsovertakelse skal være et midlertidig tiltak hvor man kontinuerlig jobber for tilbakeføring, men barnevernstjenesten la ikke til rette for at det skulle skje, og dermed så EMD det som at gjenforeningsmålsettingen har vært forsømt.

Som en del av omsorgsovertakelsen har barn og foreldrene rett til samvær jf. barnevernloven §4-19 (gammel lov) og barnevernsloven §7-1 (ny lov). Høyesterett vedtok at omsorgsovertakelsen kom til å være varig, og det gjør noe med omfanget av samværet. Praksis i norsk barnevern var at barnet har samvær to, fire eller seks ganger i året med omfang av to timer. Formålet med samværet er todelt. For det første skal samværet gjøre at barna kjenner til sitt opphav og har kunnskap om hvor de kommer fra, samtidig så skal samværet bidra til en eventuell tilbakeføring til biologiske foreldre. Hvis omsorgsovertakelsen er ansett som varig skal fortsatt samværet sikre at barnet kjenner til sitt opphav, men det skal ikke jobbes for en tilbakeføring, jf. det biologiske prinsipp. Høyesterett anså omsorgsovertakelsen i dette tilfellet som varig, og ifølge dem var samværet viktig for at sønnen visste hvor han kom fra, og om sin identitet. De nevner også eksplisitt at samværet ikke skulle ha et tilbakeføringsmål. EMD er ikke enig i denne begrunnelsen og mener at samvær med så lite omfang ikke oppfyller norske myndigheters menneskerettslige forpliktelser (Köhler-Olsen, 2019).

Etter at mor hadde fått et nytt barn med en ny mann, og flyttet til ny kommune ville hun igjen prøve å få tilbake sønnen. Barneverntjenesten var ikke enig i dette og vedtok tvangsadopsjon. Som et resultat av fratakelse av foreldreansvar og lite samvær med mor knyttet gutten seg til fosterforeldrene, og dermed ligger det til rette at det skal vedtas tvangsadopsjon (Köhler-Olsen, 2019). Kritikken mot tvangsadopsjonen ligger i det som skjedde før, og at det aldri var lagt til rette for et gjenforeningsmål. EMD mener altså at det ikke ble vurdert om fratakelsen av foreldreansvaret og tvangsadopsjonen var egnet.

3.1.2 Saksbehandling

EMD legger vekt på at det er en svak saksbehandling, lite krav til bevisstyrke og et ensidig hensyn til barnets beste uten å se på barnets og foreldrenes behov opp mot hverandre. Dommerne i EMD mener at avgjørelsen norske myndigheter fattet om tvangsadopsjon baserer seg på for svakt bevisgrunnlag. Hovedårsaken var mors manglede evne til tilstrekkelig omsorg, og EMD mener denne vurderingen er for svak når den er forankret i kun to timer samvær fire ganger i året, og samværet fant sted med både barneverntjenesten og fostermor til stede. Norske myndigheter la også til grunn at sønnen var et sårbart barn, men EMD legger til at det knapt er foretatt en sårbarhetsanalyse og det vises heller ikke til noe forklaring på hvorfor gutten fremdeles er sårbar etter å ha bodd i fosterhjem siden han var tre uker gammel (Köhler-Olsen, 2019).

3.1.3 Forholdsmessighet

Som et resultat av kritikken rundt inngrep i familieliv og saksbehandling kommer også tema om forholdsmessighet. Her blir Norge kritisert for svak vurdering av forholdsmessigheten mellom å verne om barnets interesser og retten til moren og sønnens familieliv. Som forklart innledningsvis er barnevernets praksis etter loven å sikre barn og unge gode oppvekstvilkår gjennom å tilby minst mulig inngripende tiltak (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 95). Loven krever at det stadig skal dokumenteres om tiltaket fungerer, og eventuelt prøve andre tiltak for ønsket måloppnåelse. Dette formålet ligner EMDs krav om at nasjonale myndigheter ved inngrep i menneskerettighetene må foreta en forholdsmessighetsvurdering. Kravet om forholdsmessighet finner vi igjen i EMK artikkel 8 nr. 2 (Köhler-Olsen, 2019).

For å oppsummere så er det ikke omsorgsovertakelsen i seg selv Norge er dømt for, men hvordan barnevernstjenesten ikke har tilstrekkelig dokumentasjon og begrunnelse for avgjørelsene som ble tatt.

3.2 Rettslig perspektiv

Oppgaven skal nå presentere det rettslige perspektivet som ligger til grunn for oppgaven. Dette perspektivet er viktig for å forstå hvorfor Norge ble dømt i EMD, og vil senere bli anvendt i diskusjonen.

3.2.1 Ny barnevernslov

1. januar 2023 trådte barnevernsloven i kraft. Den nye loven skal, ifølge stortingets vedtak, bidra til bedre barnevernsfaglig arbeid, styrke barns og foreldres rettssikkerhet og bidra til økt vekt på forebygging og tidlig innsats (Barne- og familiedepartementet, 2021). Grunnen for utarbeidelse av en ny barnevernslov var å lage en lov med bestemmelser som er bedre tilpasset dagens samfunn, og som er mer tilgjengelig. Når det sies at loven skal være mer tilgjengelig, er det for å styrke rettsikkerheten til barn (Barne- og familiedepartementet, 2021). Grunnlaget for ny lov kom allerede i mars 2016 da Barne- og likestillingsdepartementet utarbeidet barnevernsreformen. Reformen endret ansvarsfordelingen mellom det kommunale og statlige barnevern, og kommunene ble tildelt mye mer ansvar enn før. Dette var med hensikt om tidlig innsats, samt støtte og hjelp til barn og familier der de er bosatt. Et annet viktig moment fra reformen er barnevernets kompetanseheving, som gjenspeiler seg blant

annet i at det i 2031 skal komme et masterkrav for jobb i kommunalt og statlig barnevern (Haugsrud, 2023). For Norge var det viktig med en ny barnevernslov. Det for å sikre bedre beskyttelse og omsorg for barn og unge, og sørge for at barnevernet jobber på en forsvarlig måte.

3.2.2 Samværsretten

Samværsretten er regulert av kapittel 7 i barnevernsloven. I § 7-1 sier loven at «barn og forelder har rett til samvær og kontakt med hverandre, hvis ikke noe annet er bestemt» (Barnevernsloven, 2021). Det vil si at det er en rett for både biologiske foreldre og barnet at det skal forekomme samvær. I denne oppgaven kommer fokuset til å være på samvær etter omsorgsovertakelse, da det er det som er problemstillingen i sakene som er dømt i EMD. Som hovedregel har barn og foreldre rett på samvær etter en omsorgsovertakelse, og det er barnevernstjenestens oppgave å legge til rette for det. Samværsretten kan knyttes til det biologiske prinsipp, ved at den baseres på verdien barn har av kontakt med biologiske foreldre når de ikke bor sammen (Barne- og familiedepartementet, 2012). Loven legger til rette for en vurdering av hvor mye samvær som skal fastsettes. Derfor er det relevant å se på andre barnevernsfaglige prinsipper når det fastsettes samvær, som hensynets til barnets beste og barnets medvirkning.

I en rapport skrevet av Ingunn Festøy Alvik *Samvær etter omsorgsovertakelse*, undersøker hun hvorvidt barnevernstjenesten i Norge følger praksis i samsvar med Høyesteretts storkammersaker av 27. mars 2020. I rapporten kommer det frem at fylkesnemndenes og lagmannsrettens begrunnelser for samværsfastsettelse er grundige og konkrete, og bygger på et oppdatert beslutningsgrunnlag. Videre kommer det frem at barneverns- og helsenemnda og domstolenes egne fremstillinger viser at rettsapparater har lagt til grunn rettssetninger og føringer fra Høyesterett og EMD (Alvik, 2021). Det vil si at begrunnelsene om samvær er i samsvar med gjeldende rett. Dette gjelder også i saker hvor barnevernet har motsatt gjenforeningsmålsettingen. Funnene i rapporten viser at gjenforeningsmålet kun var forlatt i 10 av 69 saker, og begrunnelsen for avgjørelsen tar utgangspunkt i de rettslige kravene, og er grundige og i samsvar med gjeldende rett. I saker hvor gjenforeningsmålsettingen er satt, men det er et begrenset samvær, fastsettes dette av hensynet til barnets beste (Alvik, 2021).

3.2.3 EMDs praksis

For å forklare hvorfor det var viktig for Norge med en ny barnevernslov, skal oppgaven nå se på hvordan EMD behandler saker, og hva som legges til grunn for domfellelsene mot Norge. Saker som kommer til EMD er saker som har blitt klagd inn mot stater. Statene har en forpliktelse til å overholde menneskerettighetene, og om enkeltindivider mener dette krenkes kan de klage staten inn for domstolen. Hvis staten blir dømt for brudd på en av bestemmelsene i menneskerettighetskonvensjonen kan staten bli dømt til å reparere krenkelsen, betale erstatning, eller så må staten endre regler eller praksis (Utenriksdepartementet, 2020). Dette er et inngripende tiltak for en stat, og for at det skal skje må personen som mener de har blitt utsatt for brudd på menneskerettighetene etter EMK prøve saken så langt som mulig for nasjonale domstoler før personen kan klage til EMD (NHRI, 2020). Det vil si at de barnevernssakene som har vært i EMD mot Norge har vært gjennom flere rettsinstanser før de har kommet til EMD.

Fellestrekk ved barnevernssakene som er blitt påklagd til EMD er at de gjelder tvangstiltak fra barnevernets side, og vedtakene er begrunnet med mangler i foreldrenes omsorgsevne. Videre dreier det seg i hovedsak om små barn, og det er ikke omsorgsovertakelsen i seg selv som får kritikk av EMD, men begrensninger i samvær mellom foreldre og barn, og tvangsadopsjon (NHRI, 2020).

3.2.4 Krenkelse av EMK artikkel 8

Norge er dømt i krenkelse av EMK artikkel 8 nr. 1 som lyder: «Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse» (EMK, 1950). Dette er hovedregelen fra EMK artikkel 8, og for å fravike hovedregelen må offentlige myndigheter ha et særskilt grunnlag (NTNU, 2022). Unntaket følger av EMK artikkel 8 nr. 2 som lyder:

«Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter» (EMK, 1950)

Det vil si at for at barnevernstjenesten kan foreta en omsorgsovertakelse eller samværsbegrensninger må det forekomme særskilte vurderinger som samsvarer med artikkelens nr. 2. Inngrepet må også være nødvendig, og dermed må det ha vært prøvd ut

tiltak før eventuell omsorgsovertakelse. Dette er rettsreglene som ligger til grunn for unntakelse, og som EMD mener Norge ikke har fulgt. I Strand Lobben dommen ble ikke Norge dømt for omsorgsovertakelsen, men for samværsretten. De kom frem til at barnevernstjenesten i Norge ikke hadde foretatt en avveining av hensynet til foreldrenes rett til vern og sitt familieliv med barnet, og barnets interesser. Norge fokuserte kun på barnets beste (NTNU, 2022). Norges praksis og EMDs kan stride mot hverandre når det kommer til synet på barnets beste og foreldrenes rett til vern og sitt familieliv med barnet. Norge blir krenket for ikke ha jobbet etter et gjenforeningsmål, og EMD la til grunn to prinsipper for avveilingen:

1. Barnets beste er som utgangspunkt å være i et familieliv med sitt biologiske opphav
2. Barnevernets tiltak er midlertidig. De må altså ikke gjøres mer inngripende, eller mer langvarig enn det som er nødvendig av hensyn til barnet (NTNU, 2022).

3.3 Barnevernslovens prinsipper

Barnevernsloven bygger på tre prinsipper: barnets beste, mildeste inngreps prinsipp og det biologiske prinsipp (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 27). Oppgaven skal nå se på tolkninger av barnets beste og det biologiske prinsipp, da det er de prinsippene som faller under problemstillingens relevans. Barns rett til medvirkning kommer også inn under barnets beste, fordi hva barnet mener er en sentral del av barnets beste vurdering.

3.3.1 Tolkning av barnets beste

Hensynet til barnets beste anses som det overordnede og grunnleggende for alt barnevernsarbeid. Prinsippet går ut på at alle tiltak og beslutninger som barnevernet tar om et barn, skal være til barnets beste, og barnets behov for beskyttelse og omsorg skal tillegges større vekt enn foreldrenes rettigheter (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 27–28). Vi kan se på barnets beste som et dynamisk begrep, derfor er det vanskelig å definere. I NOU 2012:5 tar de for seg dette, og problematiserer prinsippets betydning slik:

Hva som anes som «barnets beste» er imidlertid ikke entydig gitt, og vil kunne variere med forhold som kultur og tradisjoner, religion, samfunnsforhold og også over tid.

Barnets beste må videre konkretiseres opp mot det enkelte barns behov og totale livssituasjon. (...) I prinsippet ligger det også at der barnets behov for omsorg og beskyttelse ikke er forenelig med foreldrenes interesser, skal barnets interesser og behov gå foran (Barne- og familiedepartementet, 2012).

Begrepet barnets beste kan altså forstås og praktiseres ulikt innenfor ulike samfunn og kulturer, samtidig som det må tas hensyn til barnets livssituasjon og de individuelle behovene (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 48).

EMD følger barnekonvensjons føringer som omhandler barns interesser. Deres tolkning av barnets beste følger av ordlyden i barnekonvensjonens artikkel 3, som heller ikke gir en anvisning på hva som ligger i en barnets beste vurdering. I utgangspunktet foretar ikke EMD selvstendige barnets beste vurderinger, fordi det primært er en oppgave for nasjonale myndigheter. Derimot skal EMD vurdere om den nasjonale beslutningsprosessen er tatt i samsvar med EMKs rammer (NHRI, 2020).

3.3.2 Barnets medvirkning

Det er vanskelig å foreta en barnets beste vurdering uten å ha med barnets medvirkning, jf. barnevernsloven § 1-4. Barnets medvirkning skal i utgangspunktet ha en avgjørende plass i barnevernets avgjørelser. Begrepet skal tydeliggjøre at barn i barnevernet blir godt og sikkert informert og hørt, og at de får anledning til å uttale seg i trygge omgivelser og på måter som gir barnet en følelse av å bli lyttet til og tatt hensyn til (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 30).

Medvirkning har som formål å få frem barnets perspektiv, og dermed bidra til at avgjørelsene som fattes er til barnets beste (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 50). Barnevernstjenestens plikt til dokumentasjon, som kommer til uttrykk i den nye barnevernsloven, skal i større grad enn før dokumentere barnets mening i alle avgjørelser som berører barnet (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2023a). Det er viktig å huske på at barnets medvirkning er en rett barna har, og ikke en plikt. Dermed er det barnevernstjenestens plikt å legge til rette for at barn fritt kan uttale seg i alle forhold som vedrører dem (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017).

3.3.3 Biologiske prinsipp

EMD legger til at gjenforening med biologiske foreldre skal være et mål i alle saker som kommer inn til barnevernet. Denne vurderingen kan vi knytte til det biologiske prinsipp, jf. barnevernsloven § 1-5. Det biologiske prinsipp tar utgangspunkt i at barn har det best når de vokser opp med biologiske foreldre, og at dette som utgangspunkt er til barnets beste (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 238). Prinsippet uttrykker at barn bør vokse opp med sine foreldre, også der det er mangler ved omsorgen. Dermed gir det et verdimesig standpunkt

som innskrenker myndighetenes rett til å gripe inn med omsorgstiltak. På den måten kan vi se likhetstrekk ved det biologiske prinsipp og EMK artikkel 8 nr. 1 om retten til beskyttelse av familieliv (Brynildsrud, 2016). For en barnevernsarbeider er avveining av hensynet til barnets beste sett opp mot det biologiske prinsipp noe som hele tiden må vurderes i saker som omhandler omsorgsovertakelse.

4 Diskusjon

Oppgaven skal nå diskutere hvordan avgjørelsene fra EMD har påvirket barnevernsfaglig praksis, og se på hvilke forandringer det kan ha ført til. Dette skal drøftes i lys av teorien presentert over. Diskusjonen skal inneholde en vurdering av hvilke endringer kritikken har ført med seg, og hvordan det kommer til uttrykk. Barnevernets praksis følger av barnevernsloven, og derfor vil barnevernsloven bli aktivt brukt for å reflektere påvirkningen fra EMD.

4.1 Internasjonal påvirkning og ny barnevernslov

I løpet av 2010-tallet fikk barnevernets praksis i Norge stor oppmerksomhet i utlandet. I 2012 fikk Norge sterke reaksjoner fra den indiske presidenten på omsorgsovertakelse av to barn fra en indisk familie i Norge. Dette er også hendelsen til filmen som ble nevnt innledningsvis, *Mrs Chatterjee vs Norway*. Videre i 2016 demonstrerte tusenvis av mennesker verden over mot det norske barnevernet på bakgrunn av omsorgsovertakelse av fem barn fra en rumensk familie (Søvig & Iversen, 2023). Alt som skjedde rundt denne tiden, og all oppmerksomheten barnevernet i Norge fikk verden over kan ha sammenheng med antall saker EMD tok til vurdering fra Norge. Før de internasjonale protestene mot det norske barnevernet, hadde EMD åtte barnevernssaker til vurdering mot Norge, hvorav kun en ble dømt for krenkelse av EMK artikkel 8. Fra og med 2015 og til 2022 har EMD hatt 43 saker til behandling mot Norge, hvor alle dreier seg om spørsmål rundt krenkelse av EMK artikkel 8 (Søvig & Iversen, 2023). Norge har blitt domfelt for brudd på menneskerettighetene, og det ved 14 tilfeller.

Det kan derfor hevdes at den internasjonale oppmerksomheten rettet mot det norske barnevernet, og deres praksis, har påvirket utarbeidelsen av ny barnevernslov. Allerede i 2016 ser vi en tendens til hvordan avgjørelser fra EMD har vært med på utarbeidelse av ny lov, og økt fokus på menneskerettighetene. I Prop. 133 L (2020–2021) som lovforslag til utarbeidelse av ny lov kommer det frem at departementet har lagt stor vekt på menneskerettslige vurderinger. Departementet har bedt regjeringen å «sikre at forslagene til ny lov er i tråd med

FNs barnekonvensjons prinsipper om barns rett til informasjon, til å bli hørt, beslutninger til barnets beste og barnets rett til privatliv» (Regjeringen, 2022). Samtidig legger departementet til at praksis barnevernet fulgte etter barnevernloven av 1992 ikke var i strid med EMK, men at det var behov for noen justeringer (Barne- og familiedepartementet, 2021). Dermed blir det konstatert flere presiseringer i ny lov og mer utfyllende omtaler av menneskerettslige forpliktelser i proposisjonene, muligens på bakgrunn av EMD dommene og den internasjonale påvirkningen.

4.2 Høyere krav til saksbehandling

Som nevnt i teoridelen fikk Norge en del kritikk etter Strand Lobben dommen, blant annet på svak saksbehandling og dårlig dokumentasjon. Det kom frem at vurderingene fra sakkyndige var utdatert, og fulgte ikke føringene til EMD etter EMK. EMD fant derimot ikke noen direkte svikt i saksbehandlingens gang, men med en utdatert sakkyndigrapport gjorde det at dokumentasjon på adopsjonsvedtaket stilte svakt (Søvig & Tjelmeland, 2019).

Derimot er det lagt vekt på et skjerpet syn på effektiv saksbehandling i den nye barnevernsloven. Det er innført en journalplikt som sier at barnevernet skal føre journal for hvert enkelt barn, hvor alt av papirer skal dokumenteres. Videre fremkommer det et skjerpet krav til barnevernets begrunnelse av vedtak. I vedtaket skal det komme frem hvilke faktiske opplysninger og barnevernsfaglige vurderinger som er lagt til grunn for avgjørelsen. En annen viktig del som skal komme frem i vedtaket er barnets mening, hvilken vekt det er tillagt, og hvordan barnets beste og hensyn til familieband er vurdert (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2023a). Sistnevnte vurderingskriteriet kan syntes å ha en sammenheng med krenkelsen av EMK artikkel 8 da det nettopp handler om retten til familieliv. For en saksbehandler i barnevernet kan det være mange elementer å ta hensyn til når det skal foretas en vurdering av eventuell omsorgsovertakelse. De strenge kravene til dokumentasjon som stilles skal være til barnets beste, men er det realistisk?

Arbeidet i barnevernet kan være svært krevende og belastende for de ansatte, da det ofte er komplekse saker som har stor innvirkning på barn og familiers liv. I en rapport fra oktober 2022 som Bufdir gjennomførte kom det frem at høyt arbeidspress, psykisk belastning og lav lønn er de mest sentrale årsakene til at folk slutter i barnevernet (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2022). Hvis kravene til saksbehandling blir for omfattende, kan det føre til

en enda høyere arbeidsbelastning og stress på de ansatte, som igjen kan påvirke deres evne til å utføre arbeidet på en hensiktsmessig og effektiv måte. Kristel Høie Nilsen og Camilla Lauritzen svarte på Bufdir sin rapport med et debattinnlegg i FO sitt tidsskrift, Fontene. De kom frem til at en løsning for å verne om de ansatte, kan være å redusere saksmengden for å begrense belastning, som igjen muligens vil øke mestring. De ansatte trenger også en leder som ser dem, og følger opp med veiledning for å forebygge psykiske belastninger som følge av jobben (Nilsen & Lauritzen, 2022). De nye kravene til saksbehandling som vi finner i loven kan i seg selv være et skritt frem for vern om rettsikkerhet til barn og foreldre, men for at det skal drives en forsvarlig drift burde det være en tydelig og god ledelse som kan verne om de ansatte. Barnevernstjenesten skal jf. § 1-7 i barnevernsloven være en forsvarlig tjeneste, og formålsbestemmelsen gjelder like mye for saksbehandlingen, som at tjenester og tiltak skal være forsvarlig.

4.3 Utarbeidelse av gjenforeningsmålsettingen og samvær

En annen del av kritikken er rettet mot forsømmelsen av gjenforeningsmålsettingen og samværsbegrensinger etter omsorgsovertakelse. EMDs praksis er at tilbakeføring av barn skal være utgangspunkt i en omsorgsovertakelse, som igjen setter føringer for samværfastsettelsen (Köhler-Olsen, 2019). I Strand Lobben dommen var samværsretten begrenset, og det ble gjennomført en tvangsadopsjon, som gjorde at Norge ble dømt etter EMK artikkel 8 nr. 2. Kritikken retter seg mot at barnevernet aldri la til rette for et gjenforeningsmål, men heller så på omsorgsovertakelsen som langvarig. Det kommer også frem fra Høyesterett at det var lagt til grunn at gutten ikke skulle tilbakeføres til moren, men at samværet skulle være til hjelp for å holde på identiteten (Søvig & Tjelmeland, 2019). Norge mener at det er riktig gjort, men EMD mener at det er en inngripen i familielivet.

EMD har tydelig uttalt at samvær mellom barn og biologisk foreldre har en egenverdi, også i de sakene hvor gjenforeningsmålet er forsømt. EMD følger EMKs føringer om retten til samvær fra artikkel 8 nr. 1 om retten til respekt for familieliv (Kvalø, 2022). I den nye barnevernsloven finner vi reguleringer om samvær og kontakt etter omsorgsovertakelse i kapittel 7. Barnevernsloven § 1-7 slår fast at barn og foreldre har rett til samvær og kontakt med hverandre, om ikke annet er bestemt. Videre i lovens § 7-2 er det nye bestemmelser som lovfester at vedtaket om samvær skal baseres på en konkret vurdering, hvor det skal tas hensyn til barnets behov for beskyttelse, barnets utvikling, samt barnets og foreldrenes

mulighet til å opprettholde og styrke båndene seg imellom. Denne bestemmelsen er ikke å finne i barnevernloven av 1992, og EMD har i tidligere uttalelser eksplisitt lagt vekt på at formålet med samvær er å «strengthen and develop family ties» (Köhler-Olsen, 2022). Dette er knyttet til å støtte opp under gjenforeningsmålet, og her kan vi tydelig se at Norge har tatt til seg kritikken. Den nye barnevernsloven har dermed et større fokus på samvær enn det barnevernloven fra 1992 hadde, og det er mye som tyder på at det er på grunn av EMDs føringer.

På en annen side kan man diskutere hvorvidt åpenheten rundt gjenforeningsmålet og økt samvær kan være til skade for barnet. EMD dommene har lagt føringer som gjør at Norge i dag innvilger mye mer samvær enn før. Som nevnt over skal det være på bakgrunn av en konkret vurdering av barnets behov, og hva som er til barnets beste i deres livssituasjon. Det kan være lettere å jobbe etter et gjenforeningsmål dersom det fastsettes mye samvær, men samtidig kan også bli for mye samvær. I noen tilfeller er det ikke meningen at barna skal tilbakeføres til biologiske foreldre, og da kan det være skadelig med for mye samvær (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2023b). I Norge har vi en høy terskel for å gripe inn jf. barnevernsloven § 5-1 bokstav a-g. For eksempel sier § 5-1 bokstav a «det er alvorlige mangler ved den omsorgen barnet får, herunder den personlige kontakt og trygghet, sett hen til det barnet trenger etter sin alder og utvikling» (Barnevernsloven, 2021). I «alvorlige mangler» skal det overveiende mangler til for at barnevernstjenesten griper inn, og det skal ha vært prøvd ut andre tiltak først (Haugsrud, 2023). Dermed skal omsorgssituasjonen til barnet være ganske utsatt og utrygt for at barnevernstjenesten overtar omsorgen, som igjen kan stride imot at det skal jobbes mot et gjenforeningsmål etter omsorgsovertakelse.

Likevel vet vi at foreldre er viktig for barn, og mange søker tilbake til sine biologiske foreldre i voksen alder. Ordlyden i barnevernslovens § 7-2 er at den konkrete vurderingen også skal sikre at samværet er til barnets beste. Her kommer det også frem at samværet kan begrenses eller falle helt bort kun der det foreligger spesielle og sterke grunner, noe som samsvarer med EMDs praksis (Köhler-Olsen, 2022). I tillegg skal barnevernstjenesten utarbeide en plan for samvær og kontakt etter barnevernsloven §7-6, og jevnlig vurdere om det er behov for å endre samværsplanen med mer eller mindre samvær. Barnevernstjenesten har også mandat til å innvilge mer samvær i samværsplanen enn det nemda har fastsatt, så lenge det ikke strider med forutsetningene som er lagt til grunn i nemdas vedtak (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2023a). Dermed har barnevernstjenesten et ansvar for å passe på at

samværet er til det enkelte barns beste, og at gjenforening i hovedsak er målet etter omsorgsovertakelse. Som nevnt i teoridelen fant Alvik (2021) ut at gjenforeningsmålet kun var forlatt ved 10 av 69 saker, og begrunnelsen for samværet stemmer overens med gjeldende rett (Alvik, 2021). Det vil si at kun ved få tilfeller motsetter barnevernstjenesten seg gjenforeningsmålsettingen, og dette rettslig grunnlag. Dermed kan man stille seg spørsmål hvorvidt det skulle vært mer samvær i sakene som har blitt dømt i EMD, eller om barneverntjenesten vurderte samværet i samsvar med barnets beste?

4.4 Hensynet til barnets beste utfordret av retten til respekt for familieliv

Et annet hensyn som er blitt fokusert mer på etter EMD dommene er hensynet til barnets beste. Som forklart i teoridelen er barnets beste det overordnede prinsipp til alt barnevernsfaglig arbeid, og hensynet skal alltid veie tyngst i saker som omhandler barn. Norges og EMDs praksis kan stride mot hverandre når det kommer til synet på barnets beste, og foreldrenes rett til vern og sitt familieliv (NHRI, 2020). I Strand Lobben dommen var kritikken også rettet mot en nødvendighetsvurdering i forhold til samværsbegrensningen og retten til respekt for familielivet. Som presentert i teoridelen finner vi igjen nødvendighetsvurderingen i EMK artikkel 8 nr. 2, som sier at ved samværsbegrensninger så skal det forekomme særskilte vurderinger som samsvarer med artikkelens nr. 2 (NTNU, 2022). EMK kom frem til at Norge ikke hadde foretatt en avveining av hensynet til foreldrenes rett til vern og sitt familieliv med barnet, og barnets interesser. Norge fokuserte kun på barnets interesser.

På en annen side kan vi se ut ifra mindretallets begrunnelser, altså de som mente Strand Lobben saken var en ikke-krenkelse av EMK artikkel 8, at Norges fokus på barnets interesser kan komme av at Norge og EMD forholder seg til forskjellige særlovverk. Barnets beste er et hensyn som står sterkt i Norge i saker som omhandler barn. Mindretallet mener at det bør legges til rette for en vid skjønnsmargin i saker der motstridende hensyn må avveies. Det begrunner de med at det er de nasjonale myndighetene som kjenner til saken best, og derfor har beste forutsetninger for å foreta en slik kompleks avveining. Videre fremheves det at heller enn å anse gjenforeningsmålet for å reetablere familielivet som det endelige målet etter omsorgsovertakelse, tilsier barnekonvensjonen og andre nasjonale lovgivninger noe annet (Köhler-Olsen, 2019). Ifølge barnekonvensjonen skal hensynet til barnets beste være grunnleggende for alt. Forskjellen mellom Norges og EMDs vurdering kan derfor ligge i

inngangene til avveining og ulikhetene mellom EMK og FNs barnekonvensjon. Köhler-Olsen (2019) presiserer «Mens EMK er forankret i å beskytte og avveie enhver persons rett innenfor statens jurisdiksjon, deriblant de som har dannet en familie, vektlegger barnekonvensjonen å styrke og beskytte barnet som en selvstendig rettighetshaver». Som nevnt innledningsvis er barnekonvensjonen inkorporert i norsk lov, og barnekonvensjonen har en spesiell status ved at den går foran andre norske lover dersom de står mot hverandre. Dermed kan det være en forklaring på hvorfor Norge og EMD i noen tilfeller ser forskjellig på barnets beste og retten til respekt for familieliv.

Igjen er dette komplekse saker, og det er vanskelig å avgjøre om avveiningen av norske myndigheter er gjort forsvarlig eller ikke. Riktig nok har det kommet frem at hensynet til barnets beste og retten til respekt for familieliv må presiseres i den nye loven. I den nye barnevernsloven er det rettet oppmerksomhet på å verne om foreldrene, samtidig som hensynet til barnets beste skal være overordnet (Barne- og familiedepartementet, 2021). Departementet ytret bekymring om at lovfestingen av retten til respekt for privatliv ville svekke hensynet til barnets beste, og barns rett til omsorg og beskyttelse etter konvensjonens artikkel 3 og artikkel 19. Dermed foreslår departementet at også bestemmelsene om barnets rett til omsorg og beskyttelse må komme tydelig frem som en overordnet bestemmelse i den nye barnevernsloven. Dette finner vi blant annet i barnevernsloven § 1-5, og det fremkommer som vist over i vurdering rundt fastsettelse av samvær. Det fremheves at hensynet til barnets beste fortsatt skal være lovens høyst vektete hensyn, men at i en barnets beste vurdering vil barnets behov for å ivareta familielivet og behov for omsorg og beskyttelse spille inn som sentrale momenter (Köhler-Olsen, 2022).

Etter siste storkammeravgjørelse i Strand Lobben saken startet barnets mor igjen en prosess for å få tilbake sønnen etter 14 år. Både Ringerike, Asker og Bærum tingrett, og Borgarting lagmannsrett har sagt nei til dette. De henviser til at en gjenåpningsbegjæring vil stride mot barnets behov for stabilitet, da barnet aldri har hatt noe familieliv med biologisk mor. Videre kommer det frem fra tingretten at det er sønnens ønske å ikke starte en gjenåpning av saken (Kolsrud, 2022). Det er åpenbart at saken ikke skal prøves når sønnen selv ikke vil, men på bakgrunn av tidligere rettspraksis kommer det tydelig frem her hvilken plass barnets medvirkning har for sakens avgjørelse, og tyngden av hensynet til barnets beste.

4.4.1 Barnets medvirkning

Når barnevernstjenesten foretar en barnets beste vurdering, må vurderingen ha med barnets medvirkning. I den nye barnevernsloven finner vi barnets medvirkning flere steder. For det første så er vurderingen av barnets beste jf. § 1-3 endret fra vurdering av det enkelte barns «behov» til en vurdering hvor barnets mening er et sentralt moment. Endringene begrunner komiteen med at den konkrete vurderingen som omhandler barnets beste må være på bakgrunn av barnets uttalelser (Köhler-Olsen, 2022). Dette er en viktig utvikling av vurderingen rundt barnets beste, da vi kan se at alle avgjørelser i barnevernet bunnar i dette prinsippet.

Videre finner vi barnets medvirkning eksplisitt i barnevernsloven § 1-4, hvor det nå er noen endringer som gir prinsippet enda større plass enn før. For det første så har det norske barnevernet innført et krav om at alle barn som er involvert i en barnevernssak, skal bli informert om saken og gitt mulighet til å uttrykke sine synspunkter. De siste 15 årene har myndighetene rettet oppmerksomheten mot barns rettigheter i samfunnet, og hvordan dette skal ivaretas på en god nok måte. Resultatet av dette er nye bestemmelser og ordninger som skal sikre alle barn som er involvert i barnevernet likestilte rettigheter, beslutninger og saksbehandling. I den nye barnevernsloven kommer dette frem ved en videreføring av prinsippet om barnets medvirkning, med noen tydeliggjøringer. For eksempel så var det i den gamle loven en syv år aldershenvising i saksbehandlingsreglene for når barn er «modne» til å uttale seg, og det er nå fjernet. Det gjør at barnevernsloven samsvarer med barnekonvensjonen artikkel 12, om at medvirkning og retten til å bli hørt gjelder for alle. Det er også lagt til at barnets rett til å uttale seg til barnevernet gjelder uavhengig av foreldrenes samtykke, og uten at foreldrene informeres om samtalen på forhånd (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2023a). Dermed kan barnevernstjenesten ha en lettere inngang til å styrke barnets medvirkning, uten innflytelse fra foreldrene. Endringene knyttet til barnets medvirkning kommer fra domstolenes uttalelser om at barnets synspunkter og meninger må tas på alvor og vurderes i beslutningsprosessen.

Barnevernets oppdrag om å styrke barnets medvirkning er en viktig oppgave i sakene som kommer til EMD. I de aller fleste barnevernssakene som kommer til EMD har inngangen til klagen vært foreldrene selv (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2023c). Når det er tilfelle vil ikke EMD ha rett til å høre barna i deres sak, og det blir derfor enda viktigere for barnevernet og domstolene å legge til rette for barnets medvirkning slik at det kommer tydelig

frem i vedtakene. Dermed kan dokumentasjonen fra barnevernets saksgang være avgjørende for omsorgssituasjonen til barnet.

5 Oppsummering og avslutning

Barnevernets praksis er stadig i endring for å tilpasses dagens samfunn og hjelpen barn og familier trenger. Hvordan avgjørelsene fra EMD har påvirket barnevernets praksis er en kompleks problemstilling som kan knyttes til flere vinklinger, derfor skal oppgaven nå foreta en oppsummering av de viktigste momentene fra teksten.

I lys av oppgaven kommer det fram at dommene fra EMD har gjort noe med barnevernets praksis, og utviklingen av synet på hvilke behov som er viktig for barn i dag. Oppgaven fokuserer på Strand Lobben dommen og kritikken den har fått etter storkammerdommen i EMD. For å forstå hvordan krenkelsen av artikkel 8 har ført til endringer, presenterer oppgaven også rettslig grunnlag for EMDs praksis og den nye barnevernsloven. Krenkelsen ligger i en forsømmelse av gjenforeningsprinsippet og samværsbegrensning, og dermed er det også disse områdene Norge har rettet fokus mot. Barnets beste og barnets medvirkning har fått en større plass i vurderinger av saker, og den praksisen som følger av dagens lov skal legge mer til rette for særskilte vurderinger av hvert enkelt barn.

Oppgavens drøftelse viser til at en av de tydeligste påvirkningene fra EMD, er den nye barnevernsloven. Lovens forarbeider viser til EMDs uttalelser, og retter fokus på økt synlighet av menneskerettighetene. Etter internasjonal oppmerksomhet rundt det norske barnevernet tok EMD inn flere saker til behandling, og det kan derfor tenkes at påvirkningen fra EMD startet allerede her. Som følge av dette starter diskusjonen med å se på at det har blitt et strengere krav til saksbehandling etter EMD dommene. Dette finner vi igjen i den nye loven, som har med flere bestemmelser som journalplikt og dokumentasjonsplikt for å belyse barnets sak på best mulig vis. Videre diskuterer oppgaven de to områdene krenkelsene fra EMD direkte er rettet mot, nemlig gjenforeningsmålsettingen og samvær. Norge har hatt en tendens til å forsømme gjenforeningsmålsettingen, og det er i flere saker gitt for lite samvær. Alvik (2021) kom frem til at dagens praksis ikke strider imot EMDs praksis. Dermed kan man stille seg spørsmål om det alltid skal jobbes etter et gjenforeningsmål når det er foretatt en omsorgsovertakelse, og kan det i noen tilfeller bli for mye samvær? I den nye barnevernsloven kommer det frem at samværfastsettelse skal være til barnets beste, og det skal jevnlig undersøkes om det er nok samvær eller om det skal øke/minske.

Oppgaven drøfter videre hvorvidt hensynet til barnets beste blir utfordret av retten til respekt for familieliv. Barnets beste er et hensyn som står sterkt i det norske barnevernet, og alle vurderinger skal ha et overordnet fokus på barnets beste. Gjennom oppgavens diskusjon kommer det frem hvordan hensynet til barnets beste kan bli utfordret av EMK artikkel 8 nr. 1 om retten til respekt for familieliv. Alle barnevernssakene som har blitt dømt i EMD, har blitt dømt for krenkelse av artikkel 8. Dermed kan man se en sammenheng mellom krenkelsen og diskusjonen rundt problematikken av barnets beste og retten og respekt for familieliv. EMDs praksis følger av lover etter EMK som i større grad enn barnevernsloven legger vekt på både barnet og foreldrenes hensyn. Dermed kan det i barnevernssaker som er opp til EMD konkluderes med et svakt hensyn til foreldres rett til familieliv.

Det er altså ingen tvil omkring hvorvidt EMD dommen har påvirket barnevernsfaglig praksis, og diskusjonen rundt på hvilken måte kan rettes flere veier. Barnevernets praksis er et komplekst område, og det er mange faktorer som påvirker hvordan barnevernet jobber. I forhold til EMDs poengtering av at Norge har krenket menneskerettighetene, kommer det frem i gjeldende lov at det er tatt hånd om. Samtidig er det nødvendig å trekke frem at kritikken fra EMD ikke er bestemmelser om at Norge må forandre noe, men de stiller seg kritisk til praksis på visse områder.

6 Litteraturliste

- Alvik, I. F. (2021). SAMVÆR ETTER OMSORGSOVERTAKELSE: -En undersøkelse av praksis fra fylkesnemnder og lagmannsretter. *Skriftserien*, 217–217.
- Barne- og familiedepartementet. (2012, februar 6). *NOU 2012: 5* [NOU]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-5/id671400/>
- Barne- og familiedepartementet. (2023, januar 5). *Barnets beste og barnets med- og selvbestemmelsesrett* [Redaksjonellartikkel]. Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/bosted-og-samvar/barns-beste-og-medbestemmelsesrett/id2076312/>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (u.å.). *Når barnevernet får en bekymringsmelding*. Bufdir. Hentet 21. april 2023, fra <https://www.bufdir.no/barnevern/nar-barnevernet-far-en-bekymringsmelding/>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2022, oktober 4). *Ny rapport: Lav lønn og høyt arbeidspress gjør at folk slutter i barnevernet*. Bufdir. <https://www.bufdir.no/aktuelt/ny-rapport-lav-lonn-og-hoyt-arbeidspress-gjor-at-folk-slutter-i-barnevernet/>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2023a, januar 1). *Ny barnevernslov*. Bufdir. <https://www.bufdir.no/fagstotte/barnevern-oppvekst/ny-barnevernslov/>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Regissør). (2023b, mars 15). *Hvordan endrer EMD-dommene barnevernet? (Del 1)* [Podcast]. <https://podcasts.apple.com/no/podcast/hvordan-endrer-emd-dommene-barnevernet-del-1/id1674643410?i=1000604257919>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Regissør). (2023c, mars 15). *Hvordan endrer EMD-dommene barnevernet? (Del 2)* [Podcast].

<https://podcasts.apple.com/no/podcast/hvordan-endrer-emd-dommene-barnevernet-del-2/id1674643410?i=1000604260001>

Barne-og familiedepartementet. (2021, april 9). *Prop. 133 L (2020–2021)* [Proposisjon].

Regjeringen.no; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/>

Barne-og likestillingsdepartementet. (2017, september 1). *Prop. 169 L (2016–2017)*

[Proposisjon]. Regjeringen.no; regjeringen.no.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-169-l-20162017/id2568801/>

Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) LOV-2021-06-18-97*.

<https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2021-06-18-97>

Brynildsrud, K. (2016, november 2). *Trenger vi et biologisk prinsipp i barnevernloven? Noen betraktninger i kjølvannet av NOU 2012: 5 og Prop. 106 L (2012–2013)*.

<https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2016-03-03>

Bunkholdt, V., & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal akademisk.

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utgave.). Gyldendal.

EMK. (1950). *Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen*.

https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_NOR.pdf

Haugsrud, M. (2023). *Saksbehandlingsrundskrivet*.

- Jusleksikon. (2017, april 16). *Den europeiske menneskerettskonvensjon*. Jusleksikon.no.
https://jusleksikon.no/wiki/Den_europeiske_menneskerettskonvensjon
- Kolsrud, K. (2022, august 12). *Tapte ankesaken – Strand Lobben-adopsjonen blir ikke gjenåpnet*. Rett24. <https://rett24.no/articles/tapte-ankesaken--strand-lobben-adopsjonen-blir-ikke-gjenapnet>
- Kvalø, K. K. (2022, juni 3). *Samvær etter omsorgsovertakelse – ny rettspraksis fra EMD og Høyesterett*. Juridika. <https://juridika.no/innsikt/samv%C3%A6r-etter-omsorgsovertakelse-ny-rettspraksis-fra-emd-og-h%C3%B8yesterett>
- Köhler-Olsen, J. (2019, desember 4). *EMD: Strand Lobben med flere mot Norge*.
<https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2019-04-07>
- Köhler-Olsen, J. (2022, desember 14). *Med mål om et bedre barnevern*.
<https://doi.org/10.18261/fab.20.4.2>
- NHRI. (2020). *Hvorfor dømmes Norge i EMD?* Norges institusjon for menneskerettigheter.
<http://https%253A%252F%252Fwww.nhri.no%252Frapport%252Fbarnevern%252F>
- NHRI. (2023). Norge dømt i storkammersak i EMD om barnevern. I *Norges institusjon for menneskerettigheter*.
<http://https%253A%252F%252Fwww.nhri.no%252F2021%252Fnorge-domt-i-storkammersak-i-emd-om-barnevern%252F>
- Nilsen, K. H., & Lauritzen, C. (2022, oktober 5). *Kan noe av årsaken til at vi fortsatt sliter med turnover i barnevernet være at vi utreder de samme tingene om igjen og om igjen?* <https://fontene.no/debatt/kan-noe-av-arsaken-til-at-vi-fortsatt-sliter-med->

turnover-i-barnevernet-vare-at-vi-utreder-de-samme-tingene-om-igjen-og-om-igjen-
6.47.905468.29c4a1b2d2

NTNU (Regissør). (2022, september 12). *Hvordan kan EMDs begrunnelser påvirke barnevernets praksis?* [Youtube video]. Youtube.

<https://www.youtube.com/watch?v=HklTqGeICPA>

Ormstad, S. S., Hestvik, C. H., Munthe-Kaas, H. M., Blaasvær, N. B., Muller, A. E., & Berg, R. C. (2020, november 2). *Barn og unges medvirkning i barnevernet.*

Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/publ/2020/barn-og-unges-medvirkning-i-barnevernet/>

Regjeringen. (2022, november 21). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*

[Redaksjonellartikkel]. Regjeringen.no; regjeringen.no.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/>

Søvig, K. H., & Iversen, S. L. (2023, mars 21). *Avgjørelser fra EMD i saker fra 2022 om vern av privat- og familieliv.* <https://doi.org/10.18261/fab.21.1.3>

Søvig, K. H., & Tjelmeland, M. E. (2019, desember 11). *Strand Lobben mot Norge – noen refleksjoner.* <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2019-04-05>

Tjora, A. H. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utgave.). Gyldendal.

Utenriksdepartementet. (2020, juli 13). *Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD)*

[Redaksjonellartikkel]. Regjeringen.no; regjeringen.no.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/menneskerettigheter/emd/id272268>

7/

